

I

Leviatan aneb Nejlepší z možných světů

překlad Michaela Jacobsenová

Berlin, 20th May 45

Betty Dear!

I'm quite in a hurry (but thinking always of You and the kids, of course). – The town is fearfully smashed, rather like a bad dream; well: They asked for it and they got it. – The Russians look a good jolly sort and are amiable to deal with. We all expect them to join now against the damned Japs, and that'll settle that too, I'm sure. Hope to see You again quite soon.

Jonny

The watches and bracelets – well, stow them away; I had to throw them into the box absolutely at random, hope they'll not be badly damaged. The German insignia and MSS I got from a Russian Lcpl for a souvenir (gave to him some cigarettes in return). – 1000 kisses. –

J.

14. 2. 45

Hlava pulsuje, jako když bobtná kravský zvonec – áh –. Musím nafouknout a vši silou rozšklebit pusu. – Ach! –

Později

V helmě je sotva patrný mělký důlek; určitě zbloudilá střela od kolejí. Dokážu ale opět myslet a hýbat se. – Celé město (a zdejší nádražní areál taky) je stále ještě pod palbou; sadisticky: tady to pokropíme jednou, tamhle pětkrát a zpátky. Sníh je od prachu ze sutin úplně špinavý. Nejvíce to střílí na východě a na severu (směrem na Kreuzberg a Kerzendorf); tam nepřetržitě bojuje pěchota. Mám u sebe už jen pistoli (r) 11,25 mm; nabitou, a v kapse hrst nábojů. – Odhadovat v takovéto dny čas naprosto nelze; je stále stejné pološero, ploty stejně černé. (Je 14.16.) Musím se odsud rychle dostat; podle rozkazu mám dorazit do Ratzeburgu. – Je šílené vidět takhle nádražní ulici; znám tu každý kout; denně jsem tudy chodíval; v třeskuté zimě 28/29, za světlemodrého a chladného jara, v kaštanově horké letní zeleni, jesení šustící koupaliště na Kwise se mi často zjevuje ve snách. Vlastně by to chtělo zkusit sehnat lokomotivu, koleje jsou zatím skoro v pořádku (tak si teď člověk pohrává s myšlenkami; řídit ji přece neumím. Místo aby jednal).

15.00

Hned vpředu stály ještě tři přepravní vozy; jeden s pískem, pak jeden nákladní, vzadu speciální příprah (ocelový stroj velký jako člověk; letmo jsem ho zahlédl, když jsem běžel kolem). Nákladní vůz byl už plný bezradných lidí; předevčírem večer, 22.00, jak říkali, bylo město evakuováno. Oni si pořád ještě mysleli... Dva vojáci (jeden s krvavým obvazem kolem hlavy); holka s nestydatýma očima; farář s rodinkou.

15.10

(Za speciálním vozem:) Hned jsem ji poznal! (Nejdřív jsem zahlédl jen hubenou postarší ženu, její matku.) Na sobě volný hnědý kožich s černými pruhy. Než se otočila. Okamžitě znovu – užasle a s chladným pobavením – zdvihla levé obočí a vysunula bradu; pak vyšvihla velký kufr nahoru do vagonu. (Čtyři zásahy současně otřásly opravářskou halou; jeden z nich natolik blízko, že s námi tlak vzduchu smýkl dřív, než jsme se vrhli k zemi. Ze štěrku vytryskly kouřové hříby velké jako domy; úlomky kamení a kovu se nesly vzduchem. Její tmavé vlasy na sněhu.) Odnaproti z pobořených hal vyskočili dva schýlení muži, svalili se na zem, v podřepu se rozhlíželi, přes kolejnice se připlazili blíž. Podle špinavých montérek zámečníci („Greiff obléká miliony“ 232/3/11, ach, výborně!). Hned jsem na ně zavolał: „Nemáte ještě nějakou mašinu? Umíte řídit? –“ Se supěním mávli rukou. Vevnitř jich je habaděj! Hodně toho ale rozstříleli při hloubkových náletech.

I řídit by šlo (jeden byl dokonce opravář lokomotiv). Chybí ale uhlí i voda. Přiloudala se k nám, ruce v kapsách, a pohybem šíje a hlavy ukázala na druhou stranu přes ulici: „Uhlí je tamhle.“ Dlouho jsme se s vyplašenými opraváři dohadovali, bylo ale přese všechno lepší podniknout cokoli; my muži jsme tahali uhlí v pytlích. –

Dlouhé stmívání, vláčení. Tma se šíří, tak jako malíř váhavě přimíchává barvu noci. Vláčení. Prašná žlut'. Vláčení. Čadivý nach. Vláčení. Okýnkem v troskách ztučněle zamžourala první hvězda; blahobytná, nehorázně žlutá zbohatlice. Vláčení. Nebe se vyjasnilo s příslibem ochlazení.

Po 18.00

Už noc; ale v měděném městě to všude hoří (před chvílí se v dáli zřítíl katolický kostel). Každý jsme snad třicetkrát přesupěli sem a tam (a snopy kulometných střel přitom rachotily po střechách); pár se jich k nám ještě přidalo, tři staří muži a dva hoši v uniformě Hitlerjugend (zkraje přirozeně nechtěli napomáhat k „útěku“). V tendru máme odhadem 200 metrů. Jeden z nich už topí; jestli ji dostaneme pod vodní jeřáb, tak se to snad dokonce povede. Ženy a děti přinesly z dobytčáku starou slámu od koní: smrdí a je zaručeně plná blech. Ležím v rohu úplně vpředu a vedle mě Anna Wolfová; Anna Wolfová. Má to už ve vagonu na povel a tak nařídila i tohle. Město se bortí a otřásá.

20.00

Ještě jednou naproti, z rozpálené tváře nahoře v černém plátu železa vyrazil hlásek: „Slabou půlhodinku!“; ventily rachotily. – V nádražní budově jsem si umyl ruce a oči; voda dosud tekla. Ve tmě se třpytily sklínky, stoly převržené, rozbité. Čekárny: jak často jsem v nich vysedával, postával, Lubaň, Zhořelec, Greiffenberg, a civěl do proudů lidí; posedávali všude po židlích, klábosili, jedli, procházeli; všechno jsem registroval: tlumené lampičky, pestrobarevné nápoje, sytě rudou a zlatou cigaret Salem; mlžné světlo nástupišť; perlení jasných okének vlaku do noci. –

Přesto tu příšerně táhne; honem ven.

Ve vagonu

Vlastně je to šílenství, že vůbec chceme jet; může se nám stát, že o 500 metrů dál budou koleje vyhozené do vzduchu. – Naproti mně leží ti dva druzí vojáci, holka mezi nimi (šička nejhoršího typu); sedmdesátník v poštácké uniformě (108letý u kovadliny a všechn výtělek odevzdává na Zimní pomoc! tak to přece vždycky stojí v novinách); vedle pastorovic vprostřed sedmi dětí (sedm; no ano, pokud by on nedůvěřoval Bohu, tak kdo asi? Dvě musí už ležet podél dveří). Na naší straně vedle mě je Anna, její matka, dvě nedospělé školačky; pak ti dva hrdinové z HJ se svým půltuctem pancéřových pěstí (vychloubačně si je dali místo polštáře pod hlavu a nedbale kouří; skvělé; mládež je přece naší budoucností, n'est ce pas?). Pak ještě ti dva postarší a jedna stařena (nepochybně venkovanka; z kouta je neustále slyšet něco o „dóbré púdě“ – s tím protivným dlouhým slezským ú: „Jézúskote, co ta dóbrá, dóbrá púda!“ Extra Silesiam non est vita).

II

Přesídlenci

překlad Radovan Charvát

xii

Chceš žít, služ; chceš být svobodný, zemři! – „Německo bude mít ve světových dějinách pověst kamene, o který lidé několikrát klopýtli,“ odpověděl jsem temně tomu, který přede mnou vychvaloval sílu a krásu nadcházejícího nového wehrmachtu, a okamžitě jsme se k sobě otočili zadkem. Býval to dřív zřejmě taneční sál s obvyklou šprýmovnou stafáží: otřikotovaný negr drásal na bříše své bendžo; extaticky podupávající gaučo, nad nímž tančila spirála lasa; vytáhla dívčina, plně zaměstnaná vlastními boky, hopsala nad miniaturním Hesenskem: řeka z ní vytékala neomylně a přesně. Ve stropním světle kahanů nebylo zprvu možné průrvy mezi postelemi a chodby štol vůbec rozeznat.

Ze všeho nejdřív jsem seběhl zase dolů; taky měsíc zabloudil na dvůr a mrzutě se přehraboval v harampádí. Večer krátce před osmou byla většina zase zpátky: obyvatel 1500; jen zemědělství; průmysl žádný. „Ale přece,“ prohlásil jeden mladík potouchle: „nahore, u kostela: sladovna s deseti muži.“ „Na vinicích platí mizerně: dvě marky denně a ‚haustruňk‘ zdarma.“ –? – Pokrčení ramen: „Asi voda, a v ní slza vína.“ „Dvě marky!“ a sál jako by ještě víc potemněl. „Viděno z Ruska nás čím dál víc svírají. Chtějí nás zaškrtnout. No jasně!: Evropa se má stát pouhým pevninským kordem Ameriky, proto ten tlak. Nazývejme věci pravými jmény!“ „To máš Rusy tak rád?!“ „Já – néé!: ale ty ostatní včetně naší vlády taky ne!“ Jeden vyprávěl, jak už dneska, právě teď, prý té tlusté babě dole ‚vyrazil okno do sklepa‘, pomalu ho to ani nenechali předvést do konce, a ‚rozšířil jí rozkrok‘, potlesk byl skoro až přehnaný: myslíte, jen protože jsme utečenci?! Zaražený Weber seděl dole na posteli, když jsem přes sebe natahoval kabát: „Kováři tu maj už tři,“ zašeptal a pokusil se o úsměv. „Tak se dem nejprv najíst,“ uklidňoval jsem ho, a dole bylo hodně dam. Damstvo. Vzkročil jsem do kroužku čekajících školáků, kteří nás měli vést; jedna maličká ustrašená předčítala, trochu hatlamatila, pak šla ale před námi: zase to malé náměstí (tak přece jen to bude *city*); široká ulice; před temným zahýbajícím ústím uličky ukázala dovnitř: avi bnise gegole epetum (zas ten barbarský dialekt!) no a na cedulce to taky stálo, Beck, 224. Belháme se po selsky tvrdých kamenných palicích; „Pozor, váleci!“; měsíc napnul přes staré polní přívěsy ostře bílé plachty, všude se opíraly míče světél, takže se v té jasné změti nedala čísla domů nejdřív ani najít. „Je to opravdu váš muž? Váš skutečný muž?“: nedůvěřivá ženská domácnost, čtyři, a jeden malý kluk, Karl, don Karlos. „Jsme snoubenci,“ řekla Katrin hrdě a cudně pomalu, měla kočka cvik, hned jí uvěřili; i brambory byly velké a horké, a domácí huspenina, flekatá, kořeněná a šťavnatá. Dlouho jsme pak vyprávěli o našem trmácení a psotě, až nám celí dojatí přinesli víno (ale opravdu dobří lidé!). Pak novinky: velká manifestace v západním Berlíně, „která se konala na hranicích sovětského sektoru“: jako malí kluci, kteří na sebe přes plot vyplazují jazyk. „A každý chce mít ten svůj delší.“ „Dobrou noc!“: potemnělá malajská tvář měsíce nás boxersky pozorovala, s převahou, gong poslední kolo, posměšně, od západu.

xxiv

ČERVENÉ AUTO. S čirými skly, světlými klikami u dveří, napříč prošíváním polstrováním, vzedmutým prostorem pro zavazadla, cul de mercedes, jak se blýskající lak vlnil nad klenbou kola. Bručivě se houpe k nám, rychlejší než normální vítr, a silnými gumami stlačuje zem; hlas jako křik kasuára; před hutnou žebrovanou hrudí příčný blesk nárazníku. ČERVENÉ AUTO. Nepošilhávej svýma knoflíkatýma chobotnicovýma očima, prskající mandrile z plechu, Katrin tak dychtivě skrz sukni, nepohupuj se a nežádej si mě do svého říjí změkklého měchýře. Povykující umělé zvíře, zabíjíš večer, tvůj namodralý jedovatý pšouk se plouží všemi uličkami, čísla na hladce opičí kostrči tvé jméno, neživá náhrada neduživá duše: ČERVENÉ AUTO.

Vysoká příď mraků pronikala jako rudý drtič do slunečního příboje; vítr chladně tál přes mé ruce, naše vlasy vlály. Na nádraží jsme úředníkovi záviděli: pevné, pěkně orámované formuláře; jasnou, ohnivě zbarvenou čapku (jako umělý horizont); žlutě křivolaké světlo lampy v čekárně, které si mohl seřídít, kdy chtěl: pravouhlý svět, zarámovaný, orámovaný vínem. Jakási čtyřmotorka se prdlavě plazila k Mohanu; tíživěji mi Katrin padla do náruče: byli jsme přece spolu, moje postel je tvoje postel. Zvolna se promenovaly vzpomínky, mladík a děvče ve Slezsku, vzpomínky: zelené; šedé; černé; červené. „Kam se dostanu?“ „Červené.“ Párkrát kolem profičel vítr; bledě žlutavý měsíc se dlouze nahnul do průzoru mezi rozvalinami mraků. Ze dvou obchodů pořád stejná porýnská stanice se svou hudební konzervou. Před cejchovným domkem ruční zvonek vyvolávače, a my vážně a ohromeně naslouchali, jak skrz rám kola do země přežvykuje: „... ; ... : ... sdečně zvem.“ Ó mí druhové ve zbrani jazyka! Spisovatel: když je pak ta ubohá mršina, franc-tireur ducha, mrtvá, o sto let později, nejraději by ho zase germanistickými nehtíky vyškrali ze země. A drze od něj požadovali, aby byl „Německým básníkem“, aby patřil vlasti a národu: ten by vám pěkně naplil, drazí druhové v jazyce! Ztuhlá stříbrná mačeta měsíce se prosekávala džunglí mraků; hvězdy opisovaly své šílené kruhy. A velké auto se hrbilo u kamenného kraje, u chladiče ještě vlažné sliny: „Chtěl bys takový?“ zeptala se Katrin a decentně špehovala uvnitř. „Poslyš: než bych ti takový

koupil!“ (hledal jsem rozhořčeně nejpádňější srovnání): „to budu radši volit CDU! Ty jedna...“ „... mně takový koupit –“ mumlala po mně a šťastně předla, zasněná po způsobu manželek. A pak si to přirážoval majitel, rozcapeně, v holé kožené bundě a pumpkách, zamračený jistý podnikavý báječný, už scházelo jen třetí oko na jeho temeni; ještě než se nacpal dovnitř, pátravě vzhlédl k nebesům, pan Jindřich Pohnutý, a já si ho ještě rychle zachytil. „Zítra si donesem kbelík sirupu: ten tu stojí jen 10 marek.“ (V Dolním Sasku 14!) A taky brambory jsou za polovic.“ Usmáli jsme se na sebe, rádi za takovou láci, vesele chudí tou starostí, pářeček bez hlubšího ponoru, společnost z podkroví: kohout, který se zbláznil, kokrhá každou noc ve tři: často je to jeho vina. – A tak zatím žijeme pohromadě; jak to bude dál, ještě nevím.

III

Černá zrcadla

překlad Michaela Jacobsenová

(1. 5. 1960)

Světla? (vztyčil jsem se v pedálech) – – Nikde. (Tedy jako pokaždé v posledních pěti letech.)

Ale: lakonický měsíc podél vydrolené silnice (tráva a pýr porušily po krajích asfaltový povrch, takže vprostřed zbývají všeho všudy jen dva metry vozovky: mně to bohatě stačí!).

Šlapat dál: zírám zašpičatělá stříbrná larva z jalovce – takže dál –

Život člověka: obnáší čtyřicet roků kličkování. A jsme-li při síle (a někdy je to síla!!), je z toho pětáctýřicet roků; a ty se mohou pyšnit leda tím, že byla jen patnáct let válka a pouze třikrát inflace.

Nášlap dozadu: (a při zastavování to zaskřípělo; zítra musím zase všechno promazat). Pro jistotu jsem namířil ústí karabiny na vrak pokrytý špínou a šmírem: na okýnkách vysoká vrstva prachu; dveře vozu se pootevřely, až když jsem do nich praštil pažbou. Zadní sedadla prázdná; za volantem kostlivá dáma (jako pokaždé v posledních pěti letech!); no: přejme jí věčnou blaženost! Ale taky se rychle setmělo a já tomu kreatoriu pořád ještě nedůvěřoval: ať léčka z kapradí či ptačí pošklebky: už po deseti výstřelech fungovala automatika: takže šlapat dál.

Kolmo nad křížovatkou: na půvabné večerní hladince se najednou pozdvihly něžné závoje prachu, v nichž pan Větríček vytácel piruety: a kampak teď?! Naproti byl nějaký štít s malůvkami; znaveně jsem k němu dopajdal, „Dřevoprůmysl Cordingen“ stálo nad pekelně žluto-černě kroužkovanými kůly. Vedle na zarostlé mezi jakýsi špičatý sloupek. Chvilku jsem bádál nad touto pohřbenou legendou: ach tak: T.B.! Pousmál jsem se: kdysi mi jeden obchůzkář se srdcem na dlani vyprávěl, že policie musela kontrolovat každého půl roku všechny trigonometrické body, zdali vůbec existují. A protože jeden stál ze čtvrtiny na cestě, odvalil ten krám společně se sedláky, jichž se to týkalo, o půldruhého metru napravo do lesa, kde už nikomu nevadil, a po léta pak hlásil pěkně dál jeho „existenci“! Od té doby nedůvěřuji staletým výsledkům geodetů, ať už jde o další vrásnění alpského masivu nebo zvedání severního Německa: cherchez les constables! – Jo, ale doprava nebo doleva?

Tak: capita aut navim. Hodil jsem penny a Edward the Seventh, fidei defensor, a ještě leccos dalšího, mě vedlo doprava: Bon! (A můj přívěsný dvoukoláček hrkal a poskakoval.)

Železniční přejezd (závozy našťestí nahoře) a stále prudší svahy. Most postavený Tomíky (napůl zpuchřelý, ještě z druhé světové války) přes zákruty tiché říčky (po pravici pěkný rybník, vytáflovaný poslední žlutí západu); silnice pak zahrnula doleva a já s nedbalou elegancí, à la pán světa, vykroužil zatáčku: si quis, tota die currens, pervenit ad vesperam: satis est.

Ze zadu jsem vyndal páčidlo a pistoli: na dveřích stálo „SUHM“ a vedle reklama na lotynku. Špicí těžkého dláta jsem zapáchil do dřeva, nahoře, pak dole; zámek s vyštěknutím vyskočil, flash and report.

Jako pokaždé: prázdné slupky domů. Atomové bomby a bakterie zapracovaly. Prsty jsem mechanicky, bez přestávky tiskl kapesní svítilnu na dynamo. V jedné komůrce jeden mrtvý: puch z něj měl sílu dvanáctinásobku: tedy alespoň ve smrti Siegfried (mimochodem páchli zřídka kdy; vždyť už to bylo všechno příliš dávno). V prvním patře ležel skoro tucet koster, muži i ženy (pozná

se to podle pánevních kostí). Tedy šest mužů (popř. chlapců); pět žen a dívek.

Venku: Dřív to tady zřejmě bývalo jako ze škatulky; teď se zahrada bez ladu vzdouvala kolem prázdného domu. Zato pěkné mohutné borovice. Šedá zeď, z níž splývalo šedé býlí, taky lupiny a jitrocel. Z šedých zdí se budovaly domy; z domů města, z měst kontinenty: kdo se v tom měl vyznat! Ještě dobře, že je všemu konec; a uplivil jsem: Konec! Odpočil jsem přívěs a rval ho za sebou přes prahy (rovnou vpravo dovnitř, jakýpak fraky).

Vedle v pokoji to zaharašilo: liška! Ryšavý správce domu drze proklouzl mezi nábytkem, ven, do jednooké noci. Rozbalil jsem pokrývky; donesl vodu z potoka; svíčka čadila nad kuchyňským stolem, když jsem si prohlížel mapu. (Taky kamna měla ještě tah a rozštípaná židle hnala kalnou vodu do varu, až sténala; kde zas je čaj – aha.) Warnau se jmenoval ten potůček, jak jsem zjistil mezi sušenkami a cornedbeefem (rád bych si zase někdy dal sýr, s bylinkami, švýcarský, eidam: pro mě za mě třeba i smradlavý limburgský!)

V liščím příbytku: fotky na stěnách; rodinné podobizny s podomáckým úsměvem. (Jsem jako čuně: kdybych si třikrát poválel po stěně kus provázku, zbyla by mi v ruce zaručeně svíčka. – Takže zítra pořádný oddech a mytí!)

Klavír: vyloudil jsem hrst pazvuků a acherontický hukot, no use. Orfea s jeho lyrou bych tu naléhavě potřeboval: ten by mi dovedl přihrát dřevo a uhlí. Nebo vanu. Krátce jsem zaklel a vydal se znovu nahoru.

Někteří měli opravdu ještě průkazy na kostlivých prsou: pro koho asi? Vyhotovily je nezvěstné authority, i když pořád platily. Jedné dívce jsem se dlouho díval na pasovou fotografii, pod zvlněné vlasy, na blůzu: a teď vedle mě leželo pár zkroucených kostí, ano, ještě i vlasy, tmavě blond; nakonec budu sám s Leviatanem (nebo dokonce on sám). Kolem domu to tiše pošťkávalo; lištičky se asi toulají venku, a stejně jsem radši zašmátral po sekyrce (v Gaubickelheimu poblíž Mohuče jsem jednou potkal šest vlků!).

Rozprostřel jsem pokrývky a hurá do věčných lovišť fantazie: v jednom jediném příběhu by bylo potřeba identifikovat bludného Holanďana i Odyssea. Zdvihl se vítr a velké borovice huhlaly a hučely. Pozoruhodné zůstává, že lidstvo používalo pro svůj obraz světa skutečně všechny tři geometrie: za Homéra euklidovskou (ekuména jakožto rovina); pak Kosmas, jehož terárium reprezentuje vlastně kus pseudosféry, s „Horou severu“ jakožto pólem, a tato geometrie také platila po staletí; a konečně povrch geoidu; zajímavé. V čtyřstěnu okna se objevil smutný a zářivý měsíc. Pět let jsem neviděl jediného člověka, což znamená: nezlobil jsem se proto. Číst se v tom matně žlutém světle taky nedalo; z kufříku jsem vytáhl knihu: ne, už jen ten titul „Satanstoe“; s politováním jsem potřpal rukama (byl jsem líný zapálit znovu světlo). Nejlíp jít spát. – Hodiny? Tikaly na okenním parapetu. Už nemyslet. I lišce se jistě chtělo spát, neboť zvenčí to šelestilo jako zvířátko a divoké býlí. Já byl v bezpečí.